

Fa temps que he perdut el fil de les reformes en els programes educatius que les diferents autoritats implicades duen a terme de manera periòdica. No sabia dir com han quedat els estudis de llatí; si encara n'hi ha als cursos de secundària o batxillerat o si ja han desaparegut per complet, bandejats del currículum per deixar pas a d'altres matèries, potser més "actuals" i "pràctiques", però també més caduques. Afortunadament, jo vaig preferir el ping-pong a les classes voluntàries d'informàtica que oferien a l'institut i que m'hagueren ensenyat els rudiments de llenguatges de computador que, amb tota seguretat, avui tenen molts menys usuaris que el llatí.

El cas és que per a aquells que sí que estudiàrem llatí hi havia algunes frases repetides de curs en curs, de manual en manual, que acabaven per introduir-se en la memòria dels estudiants amb tota la força de la història. L'inici de la *Guerra de les Gàl·lies* de Cèsar o de les *Catilinàries* de Ciceró són potser els fragments més coneguts d'aquesta Antologia Estudiantil de la Llengua Llatina, que fèiem irrompre enmig de converses quotidianes per tal de donar-les una certa transcendència, sense parar gaire atenció al context o al significat real de la llatina. Però hi ha un altra frase –n'hi havia– que els professors destacaven i sobre la qual elucubraven durant sessions interminables. Es tracta de la coneguda "fibula de Preneste". Aquesta fíbula és una petita joia datada en el segle VII aC que servia per a tancar el mantell que portaven els romans com a vestimenta habitual. De peces com aquesta els arqueòlegs n'han trobades moltes, però la que es va descobrir a la vila italiana de Preneste

Manius el falsificat

Jordi Sebastià

"Si el punt inicial, la primera frase en llatí, és fals, què passa amb la resta, l'evolució que vaig haver d'estudiar i repetir en els exàmens? No vull saber-ho. No sé tampoc quina intenció dugué el falsificador a crear la fíbula, però m'imagino la felicitat veient l'èxit de la seua maquinació..."

porta una inscripció, que és –era– considerada la frase més antiga en llatí mai descoberta: "MANIOS MED FHEFHAKED NUMASIOI", que en llatí clàssic s'escriu "Manius me fecit Numerio"; o siga: "Manius em va fer per a Numeri."

Al lector no versat en història de la llengua llatina li resultaria increïble la quantitat de conclusions sobre l'estat del llatí arcaic que es poden treure d'aquesta frase i la quantitat de conclusions per a l'evolució de la llengua de Roma a què permet arribar. Un professor amb ganes –que de tant en tant n'hi havia– podia passar-se hores i hores especulant a partir del modest regal que Manius li va fer a Numeri, traçant símbols i escrivint paraules imaginàries sobre la pissarra en un exercici que de vegades semblava molt més màgic que no filològic.

No fa gaire temps, endut per la nostàlgia dels meus moments d'estudiant, vaig fullejar en una llibreria un manual de llatí imprès en l'any 1991 i m'hi vaig abocar a la recerca de les arxiconegudes frases, les úniques que a hores d'ara podria traduir. No ho hauria d'haver fet, perquè ja se sap que l'enyorança del passat és una feblesa terrible que només ens pot causar disgustos.

Al costat de la famosa frase de Manius hi figurava una advertència ben clara: "Sembla que aquesta inscripció és una falsificació realitzada per la persona que va dir que havia trobat la fíbula de Preneste." No cal dir que el colp va ser molt dur. Tot el brillant exercici intel·lectual dels meus professors, les seues magnífiques conclusions, la seua aclaparadora lògica evolutiva, quedaven ensorrats i reduïts al ridícul. Havien estat objectes d'una estafa completa, sense pal·liatius, i me n'havien fet víctima. Una estafa elegant, això sí, erudita i molt ben preparada; capaç d'enganyar milers de filòlegs durant anys i anys. Capaç també de generar debats i discussions il·lustrades, i no sols filològiques: Qui era Manius? Per què va fer aquella fíbula per a Numeri? Quina classe de relació hi havia entre els dos? Preguntes clau durant molt de temps en departaments i acadèmies, que ara ja no tenen sentit.

Si el punt inicial, la primera frase en llatí, és fals, què passa amb la resta, l'evolució que vaig d'haver d'estudiar i repetir en els exàmens? No ho sé, no vull saber-ho. No sé tampoc quina intenció dugué el falsificador a crear la fíbula i posar-la a l'abast d'un innocent filòleg, però m'imagino la felicitat absoluta en veure l'èxit de la seua maquinació. I l'envege.